

“Sosyal Etki Analizi: Sosyal Girişimler ve STK’lar için Yöntemler”

19 Mart 2013, TÜSEV Karaköy Ofisi

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), British Council desteği ve işbirliğiyle 2009 yılından beri Türkiye’de sosyal girişimciliğin bilinirliğinin artması, sosyal girişimleri ilgilendiren yasal ve mali mevzuatın iyileştirilmesi ve sosyal girişim örneklerinin yaygınlaşması için çalışmalar yürütüyor. TÜSEV, Sosyal Girişimcilik Projesi faaliyetleri kapsamında **19 Mart 2013** tarihinde “**Sosyal Girişimler ve Sivil Toplum Kuruluşları için Sosyal Etki Analizi**” başlıklı seminere ev sahipliği yaptı. İngiltere’de bulunan **Sosyal Denetim Ağı’nın (Social Audit Network) Kurucu Direktörü** ve **sosyal girişimci Helen Vines’in** konuşmacı olarak katıldığı toplantıda sosyal etki analizinin sosyal girişimler ve STK’lar için önemi ve kullanılan farklı yöntemler tartışıldı.

Helen Vines Kimdir?

Sosyal Denetim Ağı (Social Audit Network) Bölgesel Koordinatörü olan Helen Vines, aynı zamanda sosyal ekonominin gelişmesi için kapasite geliştirme desteği sunan ve bir sosyal girişim olan **VINESWORKS** bünyesinde araştırmacı, danışman ve eğitmen olarak çalışmaktadır. Vines, 1998 yılından beri sosyal girişimler ve sivil toplum kuruluşlarına sosyal etki analizi konusunda danışmanlık vermekte ve sosyal etki analizi konulu seminerler düzenlemektedir. Social Audit Network hakkında ayrıntılı bilgiye <http://www.socialauditnetwork.org.uk/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Sosyal Etki Analizi

Toplantıda aşağıda yer alan konulara kapsamında bilgi paylaşımı ve tartışmalar yapıldı:

- “Sosyal değer”(social value) ve “sosyal etki” (social impact) nedir?
- Çıktılar (outputs) ve sonuçlar (outcomes) arasındaki farklar nelerdir?
- Bir sosyal etki ölçümü yöntemi olarak sosyal muhasebe ve sosyal denetlemenin prensipleri nelerdir?
- Sosyal muhasebe ve sosyal denetlemenin uygulanabilmesi için gerekli adımlar nelerdir?
- Sosyal etkinin ölçülmesinin sosyal girişimler ve STK’lar için faydaları ve uygulamadaki zorluklar nelerdir?
- Sosyal etki analizi yaparken kullanılacak araç ve kaynaklar nelerdir?

İngiltere’de Sosyal Değer Algısı

Sosyal Girişim İngiltere’nin (Social Enterprise UK) tanımına göre sosyal değer; “bir proje veya programın sağlayacağı toplumsal faydayı” incelemektir. Buna bağlı olarak sosyal değer kavramı, bir proje, program ya da kuruluş için harcanan paradan gelecek sosyal faydayı inceler.

Dünyaca ünlü araştırma merkezi DEMOS’a göre ise sosyal değer; “programların, sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal girişimlerin, birey ve toplulukların refah seviyeleri de dâhil olmak üzere, finansal olmayan etkilerini dikkate alır.”

Sosyal Etki Algısı

Sosyal etki genel anlamda, “**yapılan bir aktivite sonucu ortaya çıkan değişim**” veya “**bir eylem/aktivite/proje/program sonucu farklı insanlar üzerinde oluşan etkiler**” olarak tanımlanabilir. Bahsedilen etki pozitif veya negatif olarak algılanabilir; planlanarak veya planlanmadan elde edilebilir, kısa veya uzun vadede kendini gösterebilir.

Ekonomik kriz ile beraber finansal kaynaklarında ciddi bir azalma gören sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal girişimlerin ihaleler üzerinden sosyal hizmet sağlamaları daha önemli hale geldi. Bu kapsamda İngiltere’de 2012 yılında yürürlüğe giren [Sosyal Değer Kanunu](#)’na göre, kamu kuruluşlarının hizmet alımları için ihaleye girmeleri durumunda seçimlerini yalnızca mali şartlar üzerinden yapmamaları; sosyal etki yaratan kuruluşlar olan sosyal girişimler ve STK’ları da sürece dahil etmeleri öngörülüyor. Kanunla beraber sosyal girişimler ve STK’lar sosyal etkilerini daha belirgin bir şekilde ortaya koymak için çalışmalarına başladı.

İzleme ve Değerlendirme

Sosyal girişimler ve STK’ların sosyal etki ölçümü yaparken aşağıda yer alan kavramları benimsemesi önem taşır:

- **İzleme süreci** (monitoring): Sosyal girişim, STK veya proje hakkında bilgi toplama süreci
- **Değerlendirme süreci** (evaluation): Sosyal girişim, STK veya projenin etkisini ortaya koymak ve geliştirmek amacıyla izleme sürecinde edinilen bilgileri değerlendirme
- **Kanıtlama** (proving): Bilgi toplama ve değerlendirme süreçlerinin sonucunda oluşturulacak raporlarla projenin sosyal değişim yarattığını ortaya koyma
- **İyileştirme** (improving): İzleme, değerlendirme ve raporlama süreçlerinde edinilen bilgiler ışığında, kurumun sosyal misyonunu ve sürdürülebilirliği de göz önünde bulundurularak devam eden bir öğrenme ve gelişme sürecini destekleme

Gerek sivil toplum gerekse sosyal girişimler arasında sosyal etki analizinin gerekliliğine dair tartışmalar devam etmektedir. Bu tartışmalara rağmen, sosyal etki analizinin kuruluşların etkilerini ortaya koyma, olumlu sosyal değişime katkı sağlama ve geleceğe yönelik planlama süreçlerinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Toplantı sırasında katılımcılar tarafından dile getirilen faydalardan bazıları:

- STK’lar, üzerinde emek harcadıkları projelerin hedeflerine ulaşp ulaşmadıkları konusunda kendilerini sorgulamalı. Sosyal etki analiziyle istedikleri etkiyi yaratıp yaratmadıklarını inceleyebilirler.
- Yaratılan sosyal etki, özellikle bu sektörde çalışan insanlar için önemlidir. Bu sürecin gerçekleşmesi için üst düzey yönetimin desteğinin alınması, diğer departmanlarla ilişki içerisinde olunması ve bu kültürün kurumsal kimliğin bir parçası olması önemlidir.
- Elde edilen çıktılar ve rakamlar önemlidir. Bununla birlikte destekçiler ve yatırımcılar için somut olmayan sosyal etkiler de finansal değerlerle birlikte sunulmalıdır.
- Kurumlar izleme sonucunda planlanmamış sonuçları görebilir, projelerde revizyona gidebilir ve bu sayede istenmeyen sonuçlar önceden önlenir.

- Değerlendirme sürecinde tekrar hedeflerin üstünden geçmek, kar/zarar analizi yapmak aynı zamanda yapılan işin sürdürülebilir olup olmadığını da gösterebilir.
- Yapılan işlerle beraber değişim sağlanamıyorsa süreç gözden geçirilmeli ve muhakkak hedef grubun üzerinde değişim sağlanıp sağlanmadığı görülmelidir.

Sosyal Etkimizi Neden Ölçelim?

- **Kararların verilmesi ve hizmetlerin planlanması:** Yapılması planlanan işler ile bu planların bireyler, aileler ve toplum için yaratacağı değişimler arasındaki bağlantı anlaşılmalıdır.
- **Çalışanlar ve kullanıcılar için motivasyon sağlamak:** Çalıştıkları projelerin sonuçlarını görmek ve ölçümlemek çalışanlar ve projeyi destekleyenler için motive edici olacaktır.
- **Daha fazla insanı mobilize edebilmek:** Bilgi sağlayarak daha fazla insanı harekete geçirebilir ve çalışmalarınıza farklı yollardan destek olmalarını sağlayabilirsiniz.
- **Şeffaflık ve hesapverebilirlik:** Şeffaflık ve hesapverebilirlik paydaşlar, bağışçılar ve yatırımcılarla güven ilişkisi kurmanızı sağlayacaktır.
- **Marka yaratmak:** Kuruluşun güvenilir bir marka haline gelmesiyle daha fazla kişiye ulaşmak mümkün olacaktır.
- **Başarılı bir işletme olmak:** Performansınızı ölçmek, insanlara bir hizmet sunduğunuzu ve sunduğunuz hizmetin fark yarattığını ortaya koymak açısından faydalı olacaktır.

Çıktı Odaklı Yaklaşım vs. Sonuç Odaklı Yaklaşım

Proje faaliyetleri genellikle sağlanan hizmetlerin ya da uygulanan faaliyetlerin (satılan kitaplar, eğitim verilen öğrenci sayısı) çıktılarını ortaya koyar. Çıktılar verileri ortaya koyarken, sonuçlar yürütülen faaliyetlerin yarattığı değişimi de gösterir (örneğin; verilen eğitimlerden faydalanan kişiler ne tür işler buldular, hangi becerilerini geliştirdiler ve bu durum yaşam standartlarına nasıl katkı sağladı).

Projenin ya da kuruluşun sonuçları aynı zamanda amacıyla da ilişkilidir. Sonuçların ve sosyal etkinin ortaya konulması bireyler, aileler, toplumlar, çevre ve politikayı etkiler.

Sosyal etki analizini yaparken paydaşların fikirlerine yer vermek ve sonuçları paydaşlarla paylaşmak önemlidir. Yararlanıcılar, yatırımcılar, bankalar, yönetim kurulu, ortaklar, vs. paydaş grubunun içinde yer alabilir. Tabii sonuçları tartışılırken insanların farklı görüşleri olabilir.

Etkiyi Nasıl Ölçebiliriz?

- **Sistemik yaklaşım:** Etki analizi benzer kriterler kullanılarak belirlenen sürede tekrarlanmalıdır.
- **Niceliksel ve Niteliksel muhasebe:** Etki ölçülürken yalnızca niceliksel bulgulara bakmak yeterli değildir. Etkileri değerlendirmek için niteliksel bulgular da değerlendirilmelidir.
- Etki ölçmek için farklı araçlardan yararlanmak gerekebilir. Bu araçları kendi kuruluşunuza uygun olarak belirlemek önemlidir.
- Etki analizinin çerçevesini belirleyin ve bu çerçeveye uygun araçlar kullanın.

- Etki analizinin tamamını (raporlama) uygulamanızın mümkün olmadığı durumlarda, sonuçları ortaya koyan bir çerçeve oluşturun.
- Etkinizi ölçerken 5 konuya dikkat edin:
 - **Konuyu/ amacı belirleyin:** Kuruluşunuz için etki ölçümlemesinin amacı nedir? Bu çalışmayla hangi konulara değinmeyi düşünüyorsunuz?
 - **Amaçlarınız üzerinde uzlaşın:** Kısa ve uzun süreli amaçlarınızı net olarak belirleyin
 - **Analizden elde etmek istediğiniz sonuçları haritalandırın:** Amacınıza ulaşmak için gerekli olan çıktıları önceden belirleyin
 - **Faaliyetleri ve sonuçları belirleyin:** Uygulayacağınız faaliyetleri ve bu faaliyetlerden elde etmek istediğiniz sonuçları belirleyin
 - **Hedef ve göstergeleri belirleyin:** Kuruluşunuzun gösterdiği ilerleme ve başarıyı değerlendirmek için göstergeler oluşturun

Sosyal Muhasebe Nedir?

Sosyal muhasebe, kuruluşunuzun var olan raporlama sistemi üzerine geliştirilen, sosyal, ekonomik ve çevresel performansınızı kanıtlamak için kullanılan ve sizi yararlanıcılarınıza karşı şeffaf ve hesapverebilir konuma getiren bir sistemdir.

Sosyal, çevresel ve ekonomik performansı ölçümlemede önemli bir yöntem olan sosyal muhasebe, STK ya da sosyal girişimin performansını yıllık olarak görmesini sağlar. İngiltere’de uzun yıllardan beri kullanılan sosyal muhasebe yöntemi, son dönemde farklı ülkelerdeki STK’lar tarafından da uygulanmaya başlanmıştır.

Sosyal Muhasebe İlkeleri

- **Net bir amaç belirleyin:** Misyon, vizyon, hedefler, çıktılar ve sonuçları önceden belirleyin
- **Kapsamı tanımlayın:** Kullanacağınız yönteminizi ve hangi alan ya da konulara (sosyal, ekonomik, çevresel) odaklanacağınızı tanımlayın.
- **Paydaşlarınızı sürece katın:** Paydaşlarınızı tanımlayın ve bu süreçte onların fikir ve geri bildirimlerinden faydalanın. “Daha farklı ne yapabirdik?” sorusunu sormak faydalı olacaktır.
- **Şeffaf olun:** Elde ettiğiniz sonuçları paydaşlarınıza paylaşın.
- **Karşılaştırmalar yapın:** Kendi kurumunuzun ve başka kurumların daha önce gerçekleştirdiği ölçümlerle, hedefler ve standartlar doğrultusunda karşılaştırmalar yapın.
- **Süreci içselleştirin:** Sosyal muhasebe sürecini, kurumun çalışmalarının bir parçası haline getirin.
- **Hesapları doğrulayın:** Sosyal muhasebe sürecinin sonucunda elde ettiğiniz sonuçların bağımsız bir sosyal denetimci tarafından kontrol edilmesini sağlayın.

Sosyal Muhasebe Denetim Süreci

Sosyal muhasebe ile ilgili yapmanız gereken ilk şey bu süreç için gerekecek finans ve insan kaynağını planlamaktır. Bunu yaparken, kuruluşunuzun üst yönetimin desteğini almanız gerekir.

- **1. Aşama:** Yaratmak istediğiniz fark nedir? Vizyonun, misyonun, değerlerin, amaçların ve paydaş analizinin değerlendirilmesini kapsar
- **2. Aşama:** Fark yarattığınızı nasıl bilebilirsiniz? Sosyal muhasebe planı göstergeler, çıktılar/sonuçlar ve paydaşlara danışma sürecini kapsar
- **3. Aşama:** Yarattığımız fark nedir? Bilgi toplayıp analiz etmeyi kapsar
- **4. Aşama:** Fark yarattığımızı nasıl kanıtlayabiliriz? Denetlemeyi, sosyal raporu ve özetini kapsar